

JAARVERSLAG

////////////////////////////////////

Handel in levende producten van rundvee

Evolutie van 2003 tem 2017

////////////////////////////////////

Vanaf 1 januari 2011 is in Vlaanderen een zoötechnische erkenning vereist voor het winnen of opslaan van sperma, eicellen of embryo's van runderen met het oog op het in de handel brengen ervan onder de vorm van een verkoop, een bezit met het oog op een verkoop, een aanbieding voor verkoop en iedere beschikbaarheidstelling, levering of overdracht aan derden tegen of zonder vergoeding, met het oog op gebruik.

Deze zoötechnische erkenning is geregeld in het Fokkerijbesluit van 19 maart 2010. Ze heeft tot doel de handel in sperma, eicellen en embryo's te kunnen controleren met betrekking tot de certificatie van de zoötechnische kwaliteiten van de donoren. De zoötechnische controleopdracht is vervat in de richtlijnen van de Raad 2009/157/EEG (raszuivere fokrunderen) en 90/425/EG (veterinaire en zoötechnische controles).

Deze erkenning komt bovenop de veterinaire erkenning die voor rundvee voorgeschreven is in de richtlijnen 88/407/EG (sperma) en 2003/43/EEG (embryo's en eicellen). Deze erkenning behoort tot de federale bevoegdheid. Informatie hierover kan u vinden bij het Federaal Agentschap voor de Voedselveiligheid.

Erkende centra zijn verplicht om jaarlijks vóór 31 maart aan het departement Landbouw en Visserij een activiteitenverslag, jaarverslag genoemd, over te maken. In dit rapport worden de cijfers verwerkt van deze jaarverslagen.

In de grafieken zit een onderbreking. Tot 2010 werden de cijfers verzameld voor periodes van 1 juli tot 30 juni. Vanaf 2011 gebeurt dit per kalenderjaar.

1 HANDEL IN SPERMA

Dit rapport brengt niet de volledige handel in Vlaanderen in rundveesperma in kaart. Aan de hand van de jaarverslagen van de erkende centra kan enkel een beeld geschetst worden van de handel door de in Vlaanderen gevestigde centra. Wat door Waalse centra rechtstreeks aan Vlaamse veehouders wordt geleverd, is niet meegenomen. De Waalse overheid verzamelt geen cijfers over de werking van haar centra. De werkelijke aankopen door de Vlaamse veehouders zijn bijgevolg hoger dan hierna getoond wordt.

1.1 De centra

1.1.1 Aantal centra

In 2017 beschikken 24 Vlaamse centra over een zoötechnische erkenning. Het gaat om 1 wincentrum en 23 opslagcentra voor rundveesperma. Sommige centra hebben bijkomend een erkenning voor de winning en/of de opslag van (eicellen en) embryo's. De coördinaten van alle centra zijn te vinden op de webpagina <http://lv.vlaanderen.be/nl/dier/runderen/voortplantingstechnieken>

Van de 23 sperma-opslagcentra zijn er 8 actief in de intracommunautaire handel. 4 van deze 8 centra wisselen sperma uit met hun Nederlandse moeder-/zusterorganisatie.

Vergeleken met de paarden- en de varkenssector is het aantal centra voor rundveesperma relatief beperkt. Rundveesperma wordt in hoofdzaak in bevroren toestand verhandeld, wat een grotere actieradius per centrum.

Inseminatie is geen diergeneeskundige handeling. Niettegenstaande is de toename aan centra vooral te wijten aan de toename van dierenartsen die deze activiteit uitoefenen. Zij werken al dan niet in opdracht en voor rekening van een erkend centrum. In de fokkerijreglementering werd daarom het begrip 'depot' opgenomen. Dierenartsen-inseminatoren en vertegenwoordigers die uitsluitend in opdracht en voor rekening van een erkend centrum sperma verkopen, worden beschouwd als een depot van het erkend centrum en hoeven niet zelf een erkenning aan te vragen.

1.1.2 Verspreiding over het Vlaamse Gewest

Opgedeeld naar vestigingsplaats, zijn 9 opslagcentra gevestigd in West-Vlaanderen, 10 in Oost-Vlaanderen, 1 in Antwerpen, 2 in Limburg en 1 in Vlaams-Brabant. Deze spreiding houdt geen verband met de veedichtheid in de provincies.

1.1.3 Activiteitsgraad van de centra

In Vlaanderen werden in 2017 meer dan 870.000 doses sperma verkocht

De omvang van aan- en verkoop verschilt sterk tussen de centra. Op basis van de verkoopcijfers kunnen de centra opgedeeld worden in centra die meer dan 25.000 doses per jaar verkopen en centra die minder dan 20.000 doses per jaar verkopen. Meer dan 93 % van het sperma wordt verkocht door centra die meer dan 25.000 doses per jaar verkopen.

In de groep die minder dan 20.000 doses per jaar verkopen, zitten 16 opslagcentra. 11 daarvan verkopen overwegend sperma via inseminatie. 7 daarvan verkopen minder dan 20 doses sperma per week.

1.1.4 verkoopsystemen

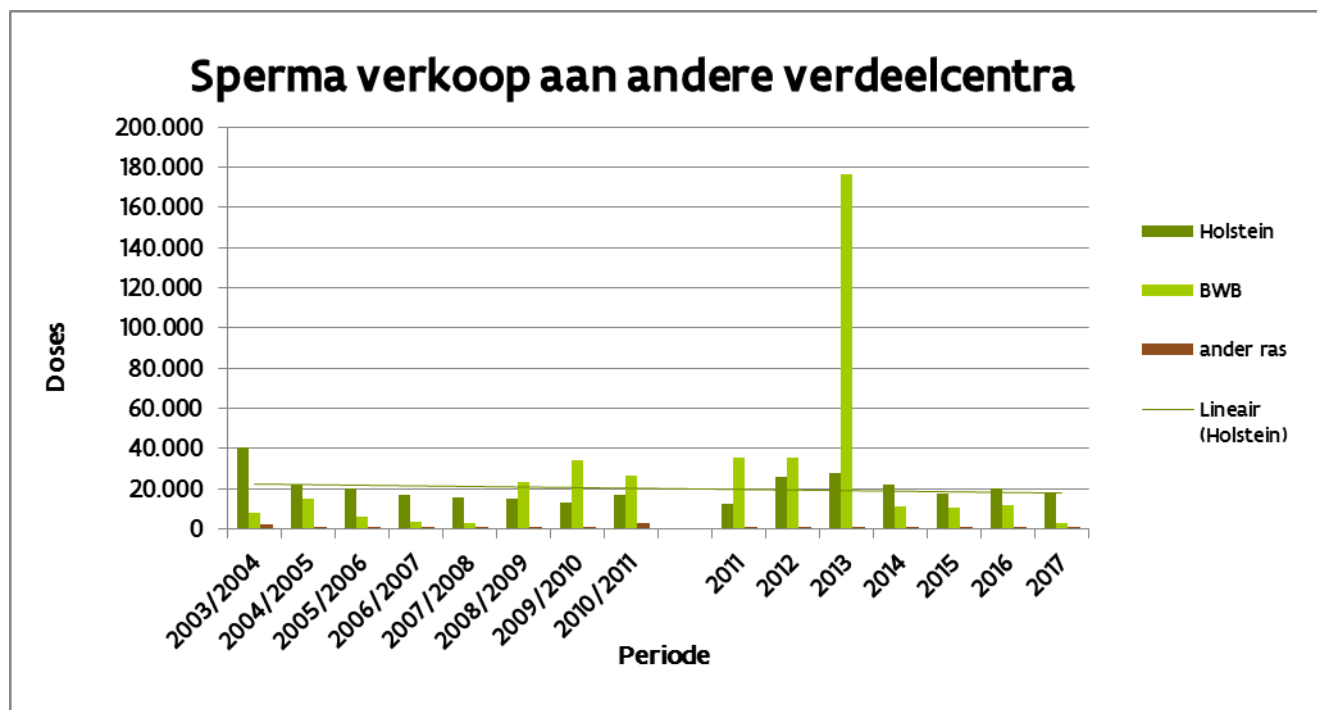
Bij controle op het terrein worden 3 verkoopsystemen aangetroffen:

- sperma verkopen aan een ander erkend centrum (doorverkoop)
- sperma verkopen aan een veehouder/doe-het-zelver
- sperma verkopen aan een veehouder via een inseminatiedienst

1.1.4.1 Verkoop tussen centra

Elke verkoop tussen centra brengt een bijkomende kost mee. Om die reden blijven spermaverkopen tussen centra beperkt. In 2017 werden in totaal 26.420 doses sperma verhandeld tussen centra. Slechts 4.636 doses daarvan gingen naar opslagcentra gevestigd in Vlaanderen.

Sinds 2008, het jaar waarin de productie van het wincentrum voor het eerst in rekening wordt gebracht, wordt meer dan de helft van de verkoop tussen centra gerealiseerd door het wincentrum. In 2013 werd door dit centrum een uitzonderlijke verkoop uit de reserves gerealiseerd. Eind 2016 stopte het wincentrum alle win- en opslagactiviteiten.

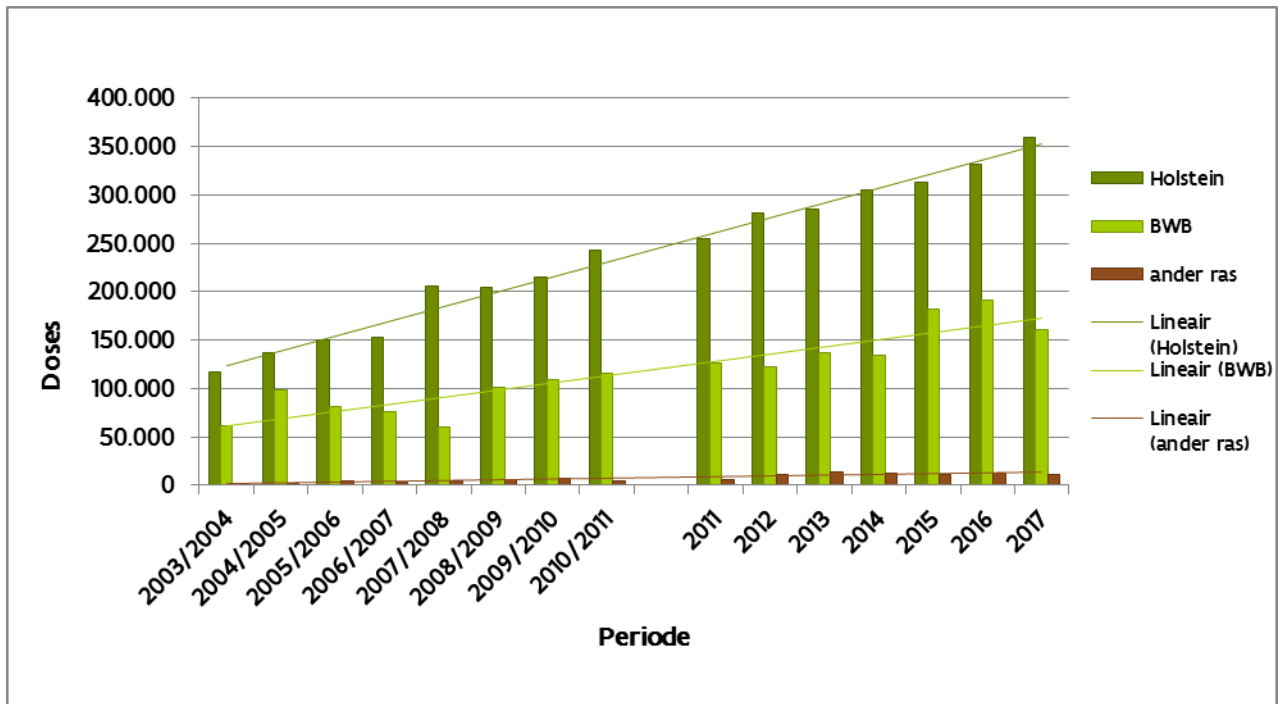
Figuur 1: Spermaverkoop tussen de centra per ras

1.1.4.2 Verkoop aan veehouders

De verkoop van sperma aan veehouders/doe-het-zelvers neemt elk jaar toe maar niet in gelijke mate voor alle rassen. De verkoop nam in 2017 toe voor Holstein maar daalde voor Belgisch Witblauw en andere rassen. De daling voor Belgisch Witblauw kan te wijten zijn aan het stopzetten van het Vlaamse wincentrum.

In de rundveefokkerij wordt een stijgende tendens waargenomen van kruising van melkvee, dat niet voor de fokkerij wordt weerhouden, met vleesveestieren. Uit de jaarverslagen van de centra blijkt echter niet dat veehouders in toenemende mate gebruik maken van Belgisch Witblauw of andere vleesrassen. Dit kan te wijten zijn aan onder meer de directe aankopen van veehouders bij Waalse centra en het inzetten van dekstieren.

De reflex om dekstieren te gebruiken in zuiver ras is niet zonder risico. Stieren waarvoor noch fokwaarden, noch informatie over hun bevruchtingscapaciteit of verwantschap met de vrouwelijke populatie op het bedrijf beschikbaar is, zijn in sterk ingeteelde rassen medeverantwoordelijk voor de mindere rendabiliteit van de bedrijven.

Figuur 2: Spermaverkoop aan veehouders/doe-het-zelvers per ras

1.1.4.3 Verkoop via inseminator

Dierenartsen die sperma insemineren dat al bij de veehouder aanwezig is of dierenartsen die voor rekening en onder verantwoordelijkheid van een erkend centrum insemineren, zijn niet erkenningsplichtig.

Dierenartsen die zelf sperma aankopen om te insemineren op de bedrijven zijn wel erkenningsplichtig. Wie sperma verkoopt, moet kunnen instaan voor het afleveren van certificaten aan de koper hetzij via een erkende fokkersvereniging, hetzij zelf op basis van een veterinaire rechtelijke erkenning voor winning en/of opslag van sperma bestemd voor het intracommunautaire handelsverkeer.

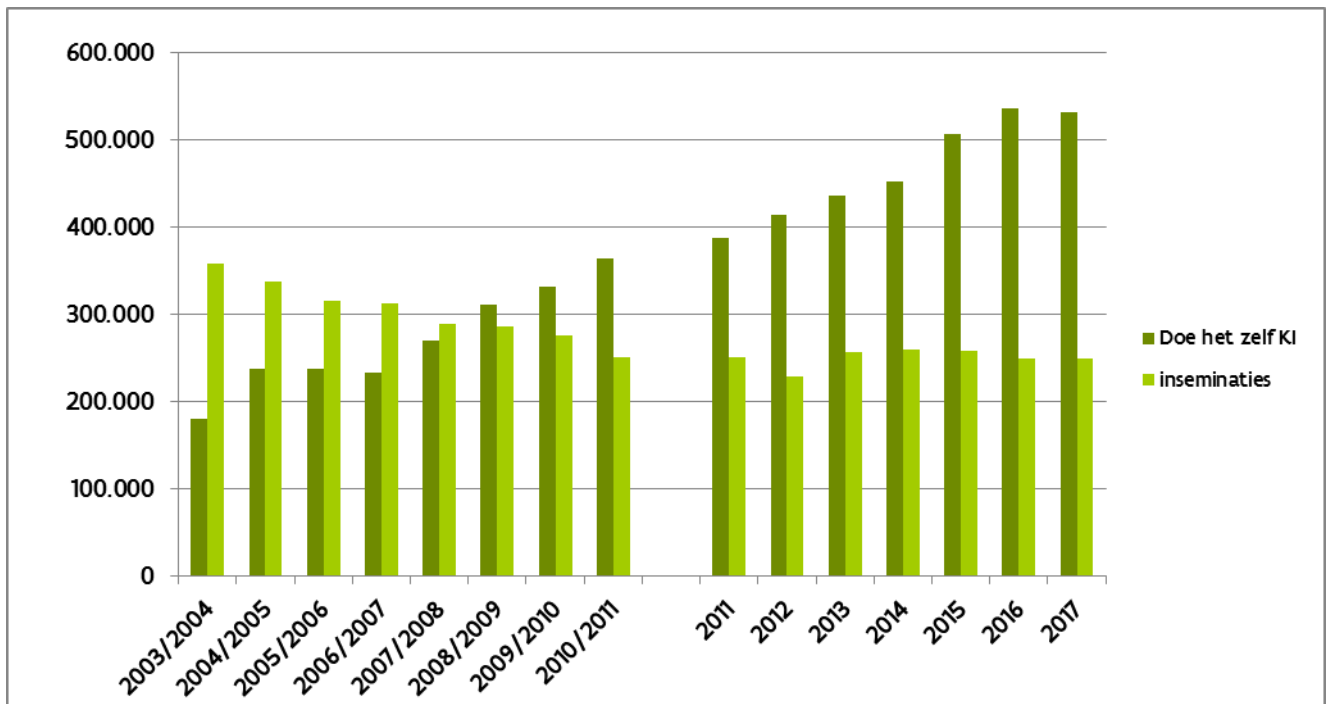
Spermaverkoop via inseminatie is een methode die tot in 2012 aan belang inboette ten opzichte van de spermaverkoop aan veehouders/doe-het-zelvers. In de periode 2003/2004 werd nog 61% van het sperma verkocht via inseminatie. In 2012 is dit gedaald tot 35,56%. Sindsdien lijkt het aantal inseminaties zich te stabiliseren.

Spermaverkoop via inseminatie verschilt per ras. De verkoop van sperma aan de veehouder in 2017 gebeurde:

- Voor 28,15% via inseminatie van HF-sperma
- Voor 37,63% via inseminatie van BWB-sperma
- Voor 49,98% via inseminatie van sperma van andere rassen.

De daling van de spermaverkoop via inseminatie is in de periode 2003-2011 het sterkst voor het Belgisch Witblauw. Sindsdien stabiliseert het gemiddelde voor dit ras zich op ongeveer 95.000 doses per jaar.

Er zijn geen cijfers beschikbaar die aantonen dat de veehouders ondertussen zelf meer insemineren. Het is mogelijk dat zij sinds de aanvang van de dataverzameling, meer beroep gingen doen op een derde, mogelijk de bedrijfsdierenarts, om het sperma opgeslagen op het eigen bedrijf te insemineren.

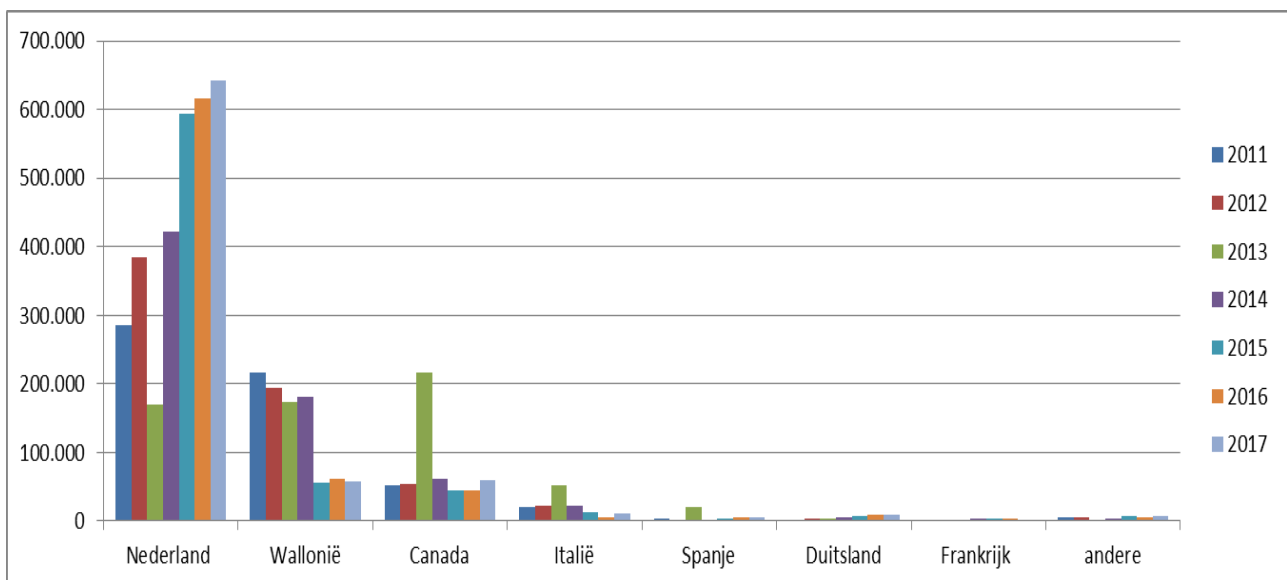
Figuur 3: Evolutie van spermaverkoop via inseminatie en doe-het-zelf KI

1.2 SPECIFIEKE KENMERKEN VAN DE HANDEL

1.2.1 Herkomst van het sperma

Centra moeten de herkomst van het sperma registreren. In het jaarverslag wordt gevraagd hoeveel sperma per ras en per aanleverend centrum werd aangekocht.

Vlaanderen is een importgebied voor sperma. 89,47% van het aangevoerde sperma kwam in 2017 uit Nederland. De aanvoer via Nederland blijft toenemen. Ze maskeert in belangrijke mate de aanvoer uit 3de landen en andere lidstaten.

Figuur 4: Oorsprong van de aanvoer in Vlaanderen

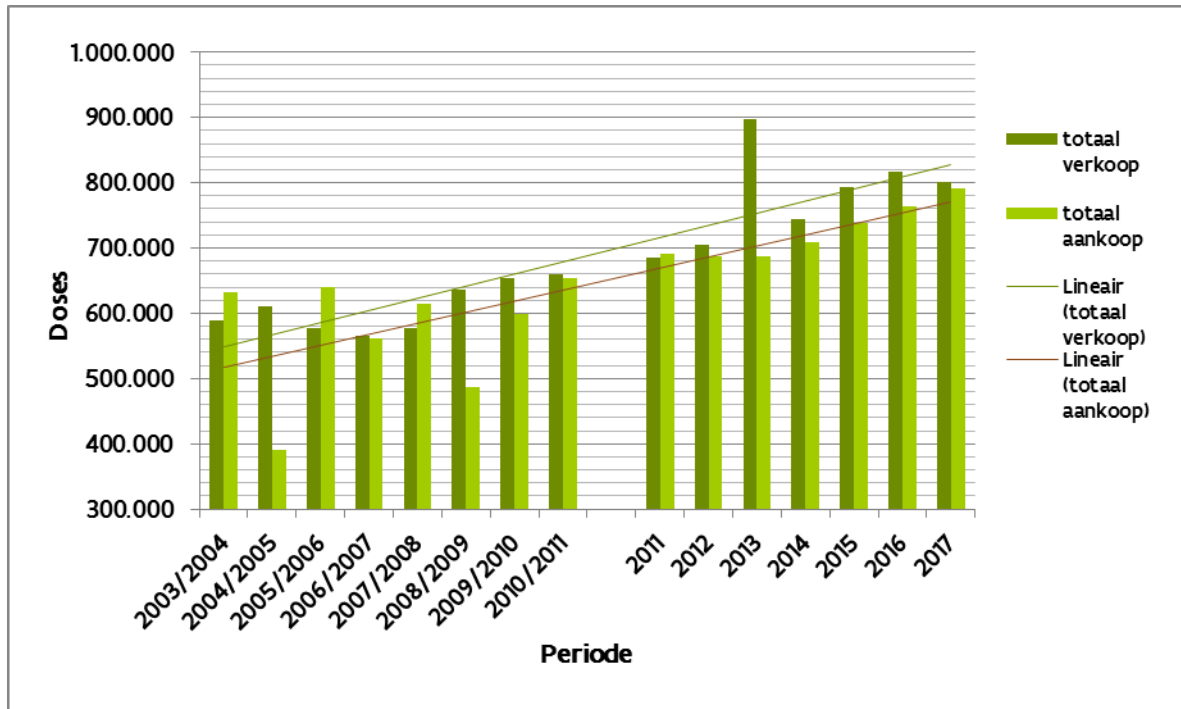
Het aandeel sperma aangevoerd uit Wallonië neemt sinds 2011 af. De aanvoer uit Wallonië bestond in 2017 voor 91,85% uit Belgisch Witblauw sperma.

1.2.2 Evolutie van de handel

De globale aan-en verkoop van rundveesperma in Vlaanderen blijft groeien.

De totale verkoop bevat naast de verkoop aan gebruikers ook de doorverkoop aan andere centra. De verkoop aan gebruikers omvat spermaverkopen met en zonder inseminatiedienst.

De aankoopdaling voor de periode 2004/2005 is te wijten aan het ontbreken van jaarverslagen met informatie over de aankopen door de centra. De crisis in de veehouderij met een dieptepunt in 2008, is af te lezen van de aankoopcijfers van de centra in 2008/2009. De piek in de verkoop in 2013 betreft een eenmalige verkoop uit de reserve van een centrum.

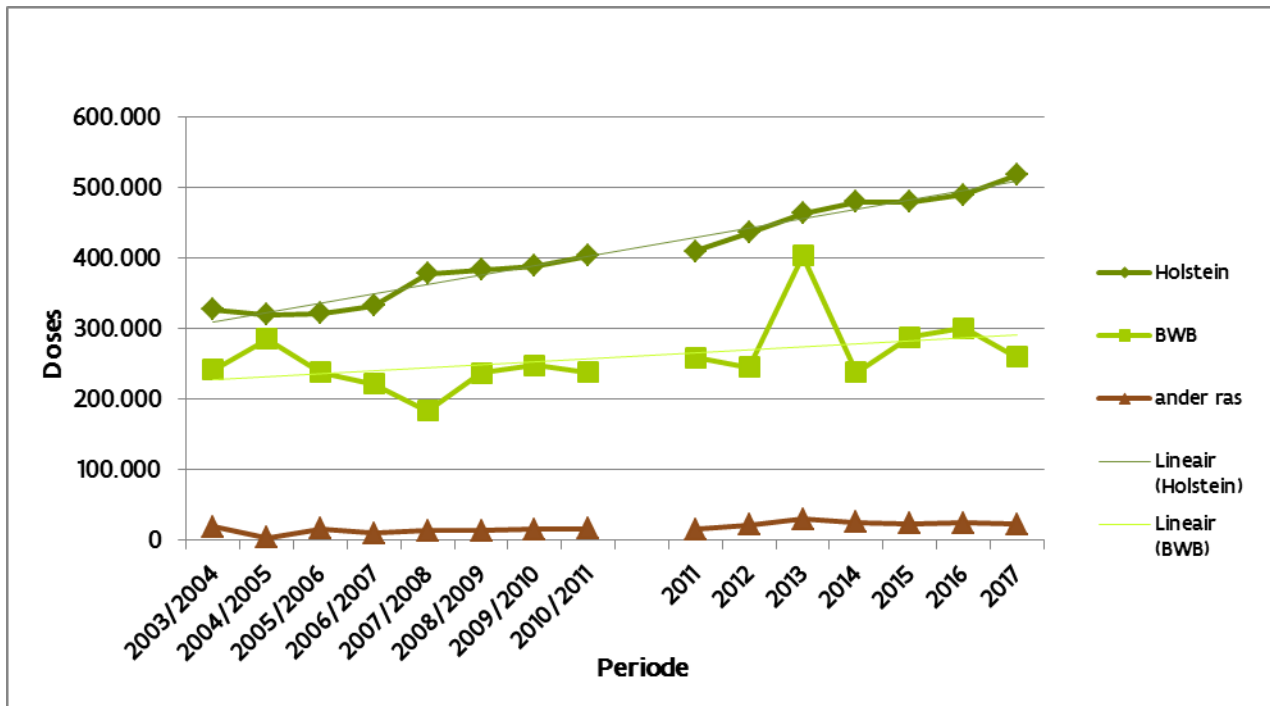

Figuur 5: Evolutie van de aan- en verkoop van sperma

1.2.3 Rassen

Ruim 64% van het in 2017 aangekochte en verkochte sperma is Holsteinsperma, 33% is Belgisch Witblauwsperma (dubbeldoelvariant inbegrepen) en minder dan 3 % is sperma van andere rassen.

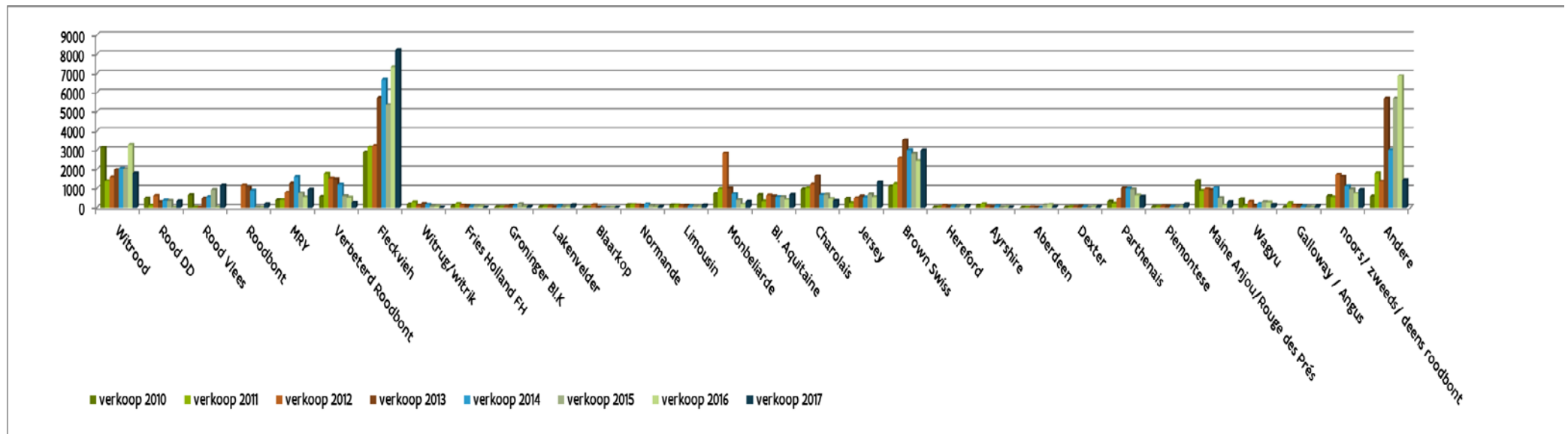
Het opveren van de spermaverkoop vanaf 2008/2009 voor het Belgisch Witblauw heeft te maken met het toevoegen van de verkoopcijfers van het spermawincentrum. De forse toename van de verkoop in 2013 heeft te maken met een eenmalige actie waarbij Belgisch Witblauw-sperma verkocht werd aan een ander centrum. Los daarvan toont de verkoop van sperma voor Holstein-Friesian en Belgisch Witblauw een stijgende trend.

Figuur 6: Evolutie van de spermaverkoop per ras

Al een aantal jaren wordt verteld dat er bij de veehouders veel aandacht is voor andere rassen dan Holstein-Friesian of Belgisch Witblauw. Het aantal doses van andere rassen verkocht door in Vlaanderen erkende centra, blijft sinds 2011 echter schommelen rond 23.000 doses per jaar. In 2017 bedroeg het 2,84% van de totale hoeveelheid verkocht sperma.

Alhoewel raszuivere fokkerij van deze 'andere rassen' in de praktijk wordt waargenomen, geeft het gebruik van deze andere rassen vooral informatie over de wijze waarop de melkveepopulatie verbeterd wordt.

Figuur 7: Evolutie van de spermaverkoop per ras (andere rassen)

2 HANDEL IN EMBRYO'S

In tegenstelling tot bij spermawinning, -opslag en -inseminatie

- zijn het winnen en inplanten van embryo's diergeneeskundige handelingen
- gebeurt het winnen van embryo's, meestal op het bedrijf van de veehouder, door een veterinairerechtelijk erkend embryoproductieteam.

Het veterinairerechtelijke embryoproductieteam wordt in de fokkerijreglementering beschouwd als een centrum voor winning en opslag van embryo's. In de fokkerijreglementering worden geen bijkomende eisen gesteld aan de infrastructuur van het centrum.

Zoals voor sperma het geval is, mogen embryo's enkel in de handel worden gebracht als ze door een erkend wincentrum werden gewonnen en opgeslagen.

2.1 De centra

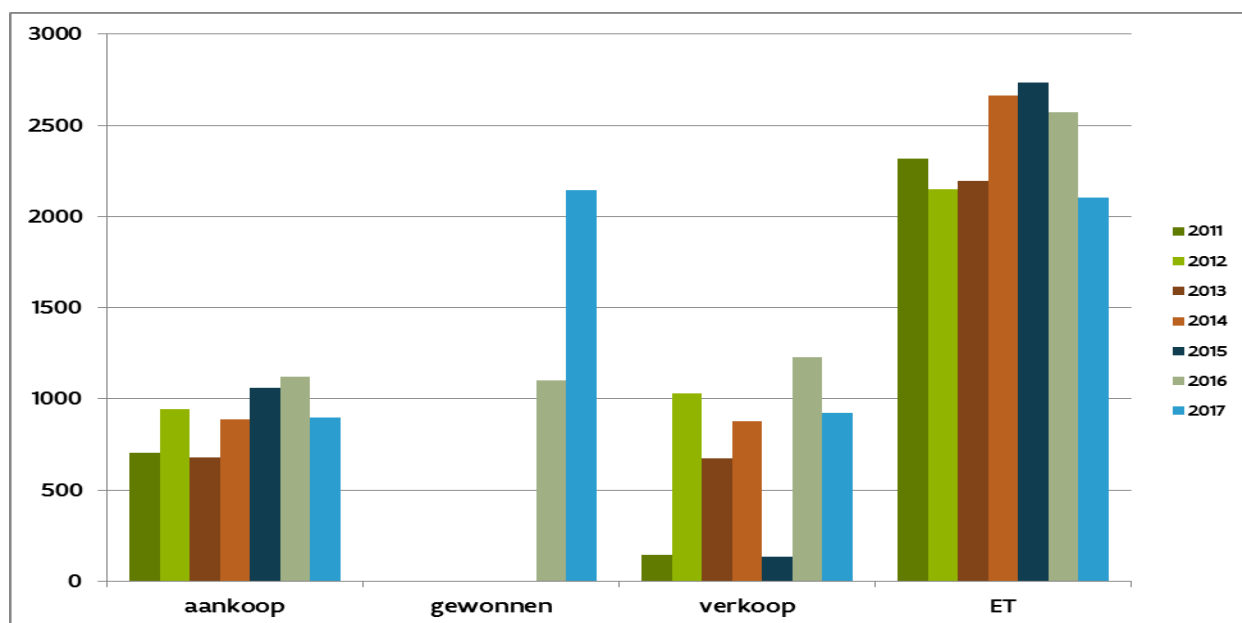
Sinds het Fokkerijbesluit in werking trad, werden 3 centra erkend voor de winning en de opslag van embryo's en 2 centra erkend voor de opslag van embryo's.

2.2 Specifieke kenmerken van de handel

Centra kunnen embryo's enkel aankopen bij erkende centra in binnen- en buitenland. In 2017 werden 1.062 embryo's aangekocht door de centra, allen van het Holsteinras.

Er werden 1.226 embryo's verkocht waarvan 91,6% van het Holsteinras en 8,4% van het Belgisch Witblauwrass

De link tussen de cijfers voor aankoop, winning, embryo-transplantatie en verkoop van embryo's door de centra is op dit moment nog niet geheel duidelijk. De cijfers die vanaf 2016 opgevraagd worden over het aantal gewonnen embryo's kunnen helpen bij de interpretatie van de situatie.

Figuur 8: Evolutie van aankoop, verkoop en transplantatie van embryo's

Uit de grafiek blijkt dat het aantal door de centra verkochte embryo's heel wat kleiner is dan het aantal uitgevoerde embryo-transplantaties. Samen met de eerste cijfers over de winning van embryo's kan dit wijzen op het belang van embryo's die gewonnen en bewaard worden op het bedrijf van de veehouder, met name op embryo's die niet bedoeld zijn om te worden verhandeld.

In 2017 werden in totaal 2.570 embryo's getransplanteerd. 41,74% van deze embryo's waren van het Holsteinras, 55,84% van Belgisch Witblauw en in de rand werden nog enkele embryo's van andere rassen ingeplant.

3 EICELLEN

De winning en opslag van eicellen is zowel veterinairerechtelijk als zoötechnisch gereguleerd.

In Vlaanderen werden ook in 2017 geen eicellen gewonnen of verkocht
